

**Kinh Đại Bát-Nhã Ba-La-Mật-Đa**  
**(Trọn bộ 24 tập)**

**Hán dịch: Tam Tạng Pháp Sư Huyền Trang**  
**Việt dịch: Hòa Thượng Thích Trí Nghiêm**  
**Khảo dịch: Hòa Thượng Thích Thiện Siêu**  
**Sài Gòn 1998**

**--- o0o ---**

**Tập 21**  
**QUYỂN THỨ 505**  
**HỘI THỨ BA**

**Phẩm**  
**TÙY HỖ HỒI HƯỚNG**  
**Thứ 9 - 2**

Bấy giờ, Thiên Đế Thích thừa cụ thọ Thiện Hiện rằng: Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa nghe pháp như thế, tâm kia hầu không kinh sợ nghi lầm. Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa làm sao năng đem sở tu căn lành hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề? Làm sao nhiếp thọ tùy hỷ cùng hành các việc phước nghiệp, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề?

Khi ấy, cụ thọ Thiện Hiện bảo Thiên Đế Thích rằng: Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa, nếu tu Bát-nhã Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến nhất

thiết tướng trí, đem vô sở đắc mà làm phương tiện và vô tướng mà làm phương tiện, nhiếp thọ Bát-nhã Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí. Bồ-tát Ma-ha-tát này do nhân duyên đây năng đối nghĩa tự tướng không Bát-nhã Ba-la-mật-đa nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí sanh nhiều thắng giải, thường được bạn lành nhiếp thọ. Bạn lành như thế dùng vô lượng môn văn nghĩa khéo đẹp vì kia biện nói Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu, nói rộng cho đến pháp tương ưng nhất thiết tướng trí. Dem pháp như thế dạy răn dạy trao khiến kia cho đến được vào Bồ-tát Chánh tánh ly sanh. Chưa vào Bồ-tát Chánh tánh ly sanh cũng thường chẳng lìa Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí. Cũng vì biện nói các việc ác ma, khiến kia nghe rồi đối các việc ma tâm không tăng giảm. Vì có sao? Các việc ác ma tánh vô sở hữu bất khả đắc vậy. Cũng dem pháp này dạy răn dạy trao, khiến kia cho đến được Bồ-tát Chánh tánh ly sanh thường chẳng lìa Phật, ở chỗ chư Phật trồng các căn lành. Lại do được căn lành nhiếp thọ nên thường sanh nhà Bồ-tát Ma-ha-tát cho đến Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề đối các căn lành thường chẳng xa lìa. Kiều Thi Ca! Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa nên năng như thế đem vô sở đắc mà làm phương tiện, đem vô tướng làm phương tiện nhiếp các công đức. Đối các công đức sanh nhiều thắng

**giải, thường được bạn lành nhiếp thọ, nghe pháp như thể tâm chẳng kinh sợ, cũng không nghi lầm.**

**Lại nữa, Kiều Thi Ca! Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa tùy chỗ tu nhóm Bồ thí thấy sáu Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí, đều nên đem vô sở đắc mà làm phương tiện và đem vô tướng mà làm phương tiện, cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề.**

**Lại nữa, Kiều Thi Ca! Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa ở khắp mười phương vô lượng vô số vô biên thế giới tất cả Như Lai Ứng Chánh Đẳng Giác, dứt đường các cỗi, tuyệt đường hý luận, bỏ các gánh nặng, bẻ gai xóm làng, tháo gút các cỗi, đầy đủ chánh trí, tâm khéo giải thoát, kể thuyết pháp giỏi và đệ tử kia đã thành nhóm giới, nhóm định, nhóm huệ, nhóm giải thoát, nhóm giải thoát trí kiến và làm được các công đức khác.**

**Lại ở những chỗ để trồng căn lành, nghĩa là đại tộc Sát-đế-lợi cho đến đại tộc Cư sĩ thấy để trồng căn lành. Hoặc trời Bốn đại vương chúng cho đến trời Tịnh cư thấy để trồng căn lành. Như vậy tất cả nhóm hợp cân lường, hiện tiền phát khởi, sánh các căn lành khác tâm tùy hỷ đây là tối là thắng, là tôn là cao, là diệu là vi diệu, là thượng là vô thượng, vô đẳng vô đẳng đẳng. Lại đem tùy hỷ cùng hành các**

**việc phước nghiệp như thế cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề.**

**Bấy giờ, Từ Thị Bồ-tát hỏi cụ thọ Thiện Hiện rằng: Các Bồ-tát Ma-ha-tát tân học Đại thừa, nếu nhớ bao nhiêu công đức Như Lai và các đệ tử cùng người trời thấy để trồng căn lành. Như vậy tất cả nhóm hợp cân lường, hiện tiền phát khởi so sánh các căn lành khác, tâm tùy hỷ là tối thắng thấy. Lại đem tùy hỷ căn lành như thế cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát này làm sao chẳng đọa tâm tướng kiến điên đảo?**

**Cụ thọ Thiện Hiện đáp rằng: Thưa Đại Sĩ! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát đối đều nhớ bao nhiêu công đức Phật và các đệ tử, chẳng khởi tướng công đức chư Phật và các đệ tử, ở người trời thấy để trồng căn lành chẳng khởi tướng căn lành người trời thấy, đối đã phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng Đại Bồ-đề cũng lại chẳng khởi tâm tùy hỷ hồi hướng Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát này sở khởi tâm tùy hỷ hồi hướng thời chẳng đọa tâm tướng kiến điên đảo. Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát đối đều nhớ bao nhiêu công đức Phật và các đệ tử, lấy tướng công đức Phật, đệ tử, ở người, trời thấy để trồng căn lành lấy tướng căn lành người trời**

**kia thấy, đối đã phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng Đại Bồ-đề lấy tướng đã phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát này sở khởi tâm tùy hỷ hồi hướng, thời bèn đọa nơi tâm tướng kiến điên đảo.**

**Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát đem tâm như thế nhớ công đức căn lành tất cả Phật và các đệ tử chính biết tâm đây tận diệt lìa biến, chẳng phải năng tùy hỷ. Chính biết tánh pháp kia cũng thế, chẳng phải sở tùy hỷ. Lại chính rõ thấu tâm năng hồi hướng, pháp tánh cũng vậy chẳng phải năng hồi hướng. Và chính rõ thấu pháp sở hồi hướng tánh nó cũng vậy, chẳng phải sở hồi hướng. Nếu có năng y đã nói tùy hỷ hồi hướng như thế là chánh chẳng phải tà. Các Bồ-tát Ma-ha-tát đều nên tùy hỷ hồi hướng như thế.**

**Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát khắp đối chư Phật Thế Tôn ba đời, từ sơ phát tâm cho đến Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề cho đến pháp diệt, ở thời gian giữa có bao công đức hoặc Phật, đệ tử và các Độc giác nương Phật pháp kia khởi ra căn lành. Hoặc các dị sanh nghe kia thuyết pháp đã trồng căn lành. Hoặc các long, thần, a-tổ-lạc thấy nghe kia thuyết pháp đã trồng căn lành. Hoặc đại tộc Sát-đế-lợi cho đến đại tộc Cư sĩ nghe kia thuyết pháp đã trồng căn lành. Hoặc trời Bốn đại vương chúng cho đến trời Sắc cứu cánh nghe kia thuyết**

pháp đã trồng căn lành. Hoặc các thiện nam tử, thiện nữ nhân nghe kia thuyết pháp phát khởi tâm Vô thượng Chánh đẳng giác, siêng tu nhiều thứ các hạnh Bồ-tát. Như vậy tất cả nhóm hợp căn lành, hiện tiền phát khởi tâm tùy hỷ sánh các căn lành khác là tối thắng thấy. Lại đem căn lành tùy hỷ như thế cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Với lúc như thế, nếu chính hiểu rõ các pháp năng tùy hỷ hồi hướng tận diệt lìa biến, các pháp sở tùy hỷ hồi hướng tự tánh đều không. Mặc dù biết như thế mà năng tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Lại với lúc này, nếu chính hiểu rõ đều không có pháp khá hay tùy hỷ hồi hướng nơi pháp. Vì có sao? Vì tất cả pháp tự tánh đều không. Trong không, trọn không có pháp năng sở tùy hỷ hồi hướng vậy. Mặc dù biết như thế mà năng tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát này nếu được tùy hỷ hồi hướng như thế, tu hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí, bèn được chẳng đọa tâm tưởng kiến điên đảo. Sở dĩ vì sao? Vì Bồ-tát Ma-ha-tát này với tâm tùy hỷ và công đức căn lành đã tùy hỷ chẳng sanh chấp trước, với tâm hồi hướng và sở hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề cũng chẳng chấp trước. Do không chấp trước chẳng đọa điên đảo. Như vậy, Bồ-tát sở khởi tâm tùy hỷ hồi hướng, gọi là Vô

**thượng tùy hỷ hồi hướng, xa lìa tất cả hư vọng phân biệt.**

**Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát đối sở tu làm các việc phước nghiệp, như thật biết rõ là uẩn xứ giới, cũng là Bát-nhã Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí. Bồ-tát Ma-ha-tát này đối sở tu làm các việc phước nghiệp biết như thế rồi, năng chính tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề được.**

**Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát như thật biết rõ tùy hỷ cùng hành các việc phước nghiệp, tự tánh xa lìa tùy hỷ cùng hành các việc phước nghiệp. Chư Phật Thế Tôn, tự tánh xa lìa chư Phật Thế Tôn. Công đức căn lành, tự tánh xa lìa công đức căn lành. Thanh văn, Độc giác và các dị sanh; tự tánh xa lìa Thanh văn, Độc giác và các dị sanh. Tâm tùy hỷ hồi hướng Đại Bồ-đề, tự tánh xa lìa tâm tùy hỷ hồi hướng Đại Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát, tự tánh xa lìa Bồ-tát Ma-ha-tát. Bát-nhã Ba-la-mật-đa cho đến nhất thiết tướng trí; tự tánh xa lìa Bát-nhã Ba-la-mật-đa cho đến nhất thiết tướng trí. Tất cả hạnh Bồ-tát Ma-ha-tát, tự tánh xa lìa tất cả hạnh Bồ-tát Ma-ha-tát. Chư Phật Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, tự tánh xa lìa chư Phật Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Bồ-tát Ma-ha-tát này như vậy, tu hành ly tánh Bát-nhã Ba-la-mật-đa, gọi chơn tu hành Bát-**

**nhã Ba-la-mật-đa thăm sâu, năng chính tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề.**

**Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Các Bồ-tát Ma-ha-tát đối tất cả công đức căn lành Như Lai Ứng Chánh Đẳng Giác và các đệ tử đã Niết-bàn, nếu muốn phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề ấy, nên tác tùy hỷ hồi hướng như vậy: Nghĩa là khởi nghĩ này: Như các Như Lai Ứng Chánh Đẳng Giác và các đệ tử đều đã diệt độ, tự tánh chẳng phải có, công đức căn lành cũng lại như thế. Ta đã phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề và sở hồi hướng Vô thượng Bồ-đề tánh ấy cũng vậy. Biết như thế rồi, đối các căn lành phát sanh tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, bèn được chẳng sanh tâm tưởng kiến điên đảo. Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát đem lấy tướng làm phương tiện, hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thăm sâu, đối công đức căn lành chư Phật Thế Tôn và các đệ tử đã diệt độ, lấy tướng tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, đây là chẳng khéo tùy hỷ hồi hướng, vì công đức căn lành Phật và các đệ tử quá khứ chẳng phải cảnh giới chỗ lấy tướng vô tướng. Bồ-tát Ma-ha-tát này dùng nhớ lấy tướng, phát sanh tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Vậy nên chẳng khéo tùy hỷ hồi hướng. Do đây bèn đọa tâm tưởng kiến điên đảo. Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát chẳng**



**lấy tướng làm phương tiện, hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu, đối công đức căn lành chư Phật Thế Tôn và các đệ tử đã diệt độ, xa lìa tướng tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, đây gọi là khéo tùy hỷ hồi hướng. Do đây chẳng đọa tâm tướng kiến điên đảo.**

**Bấy giờ, Từ Thị Bồ-tát hỏi cụ thọ Thiện Hiện rằng: Sao là Bồ-tát Ma-ha-tát đối công đức căn lành các Như Lai Ứng Chánh Đẳng Giác và các đệ tử, tùy hỷ cùng hành các việc phước nghiệp đều chẳng lấy tướng mà năng tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề?**

**Thiện Hiện đáp rằng: Phải biết các Bồ-tát Ma-ha-tát sở học Bát-nhã Ba-la-mật-đa có phương tiện khéo léo như thế thấy, mặc dù chẳng lấy tướng mà sở tác vẫn thành tựu, chẳng lìa Bát-nhã Ba-la-mật-đa có năng chính khởi tùy hỷ cùng hành các việc phước nghiệp, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Vậy nên chúng Bồ-tát Ma-ha-tát muốn thành sở tác nên học Bát-nhã Ba-la-mật-đa.**

**Từ Thị Bồ-tát Ma-ha-tát nói: Đại đức Thiện Hiện chớ nói lời ấy. Vì có sao? Trong Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu, chư Phật Thế Tôn và chúng đệ tử trọn nên các công đức căn lành đều vô sở hữu bất khả đắc, nên sở tác tùy hỷ hồi hướng các việc phước nghiệp, phát tâm hồi hướng Vô thượng Bồ-đề cũng**

vô sở hữu bất khả đắc vậy. Trong đây Bồ-tát Ma-ha-tát khi hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu nên tác quán này: Chư Phật và chúng đệ tử quá khứ công đức căn lành tánh đều đã diệt, sở tác tùy hỷ các việc phước nghiệp, phát tâm hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, tánh đều vắng lặng. Nếu ta đối công đức căn lành chư Phật Thế Tôn và chúng đệ tử kia lấy tướng phân biệt và đối sở tác tùy hỷ cùng hành các việc phước nghiệp, phát tâm hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề lấy tướng phân biệt. Bởi vì lấy tướng phân biệt, phương tiện phát sanh tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, chư Phật Thế Tôn đều chẳng bằng lòng. Sở dĩ vì sao? Vì đối chư Phật Thế Tôn và các đệ tử đã diệt độ lấy tướng phân biệt tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, đây thời gọi là đại hữu sở đắc. Vậy nên chúng Bồ-tát Ma-ha-tát muốn đối công đức căn lành Như Lai và các đệ tử chánh phát tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, chẳng nên với trong khởi hữu sở đắc lấy tướng phân biệt tùy hỷ hồi hướng. Nếu đối trong đây khởi hữu sở đắc lấy tướng phân biệt tùy hỷ hồi hướng Phật chẳng nói kia có nghĩa đại lợi. Vì có sao? Vì tâm tùy hỷ hồi hướng như thế vọng tưởng phân biệt, gọi tạp độc vậy. Như có thức uống ăn tuy đủ sắc hương mỹ vị thượng diệu mà lẫn độc dược, người ngu trí cạn tham lấy ăn nuốt. Ban sơ, mặc cho thích ý vui mừng

khoái lạc, về sau thức ăn tiêu hóa, chịu các khổ gấp bội, hoặc gây đến chết, hoặc gần mất mạng. Một loại bồ-đặc-già-la như thế chẳng khéo thọ trì, chẳng khéo quán sát Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu văn cú nghĩa lý, chẳng khéo đọc tụng, chẳng khéo thông suốt nghĩa lý thẳm sâu mà bảo kẻ Đại thừa chúng tánh rằng: “Thiện nam tử! Đến đây, người đối chur Phật Thế Tôn ba đời từ sơ phát tâm cho đến được Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, quay xe diệu pháp độ chúng hữu tình, vào cõi Vô dư y Niết-bàn cho đến pháp diệt, ở thời gian giữa hoặc tu Bát-nhã Ba-la-mật-đa nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí, căn lành đã nhóm, sẽ nhóm, hiện nhóm. Hoặc thành thực hữu tình, nghiêm tịnh cõi Phật, căn lành đã nhóm, sẽ nhóm, hiện nhóm. Hoặc các Như Lai có bao nhóm giới, nhóm định, nhóm huệ, nhóm giải thoát, nhóm giải thoát trí kiến và vô lượng vô biên các công đức khác. Hoặc Phật, đệ tử tất cả căn lành hữu lậu vô lậu. Hoặc các Như Lai đã đang sẽ trao ký các trời người thấy Độc giác Bồ-đề sở hữu công đức. Hoặc các thiên, long, a-tổ-lạc thấy căn lành đã nhóm, sẽ nhóm, hiện nhóm. Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân đối các công đức căn lành phát sanh tùy hỷ hồi hướng, như vậy tất cả nhóm hợp cân lường, hiện tiền tùy hỷ cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề”. Sở thuyết tùy hỷ hồi hướng như thế là đem hữu

sở đắc lấy tướng phân biệt mà làm phương tiện, ví như thể gian uống ăn vẫn phải thuốc độc trước ích sau tổn, nên đây chẳng phải khéo tùy hỷ hồi hướng. Sở dĩ vì sao? Vì hữu sở đắc lấy tướng phân biệt, phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng có nhân, có duyên, có tác ý, có hý luận. Chẳng lẽ Bát-nhã Ba-la-mật-đa tạp độc kia vậy, thời là báng Phật, chẳng theo Phật giáo, chẳng tùy pháp thuyết. Bồ-tát chủng tánh bồ-đặc-già-la chẳng nên theo kia đã thuyết mà học.

Vậy nên, Đại đức! Nên nói thế nào các thiện nam tử thấy trụ Bồ-tát thừa, nên đối công đức căn lành chư Phật và các đệ tử ba đời mười phương tùy hỷ hồi hướng. Nghĩa là chư Phật kia từ sơ phát tâm cho đến pháp diệt, ở thời gian giữa hoặc tu Bát-nhã Ba-la-mật-đa nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí nhóm các căn lành. Như vậy cho đến nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân đối các công đức phát sanh căn lành tùy hỷ hồi hướng. Các thiện nam tử, thiện nữ nhân trụ Bồ-tát thừa làm sao đối công đức căn lành kia phát sanh tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề?

Cụ thọ Thiện Hiện đáp Từ Thị Bồ-tát rằng: Các thiện nam tử thiện nữ nhân trụ Bồ-tát thừa, hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu, muốn chẳng báng Phật mà phát tâm tùy hỷ hồi hướng ấy, nên khởi nghĩ này: Như các Đức Như Lai vô thượng Phật trí

thấu rõ biết khắp công đức căn lành có tánh như vậy, có tướng như vậy, có pháp như vậy mà khá tùy hỷ, tôi nay cũng nên tùy hỷ như thế. Như các Đức Như Lai vô thượng Phật trí thấu rõ biết khắp, nên đem các việc phước nghiệp hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, ta nay cũng nên hồi hướng như thế. Các thiện nam tử, thiện nữ nhân trụ Bồ-tát thừa đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử nên khởi tùy hỷ hồi hướng như thế. Nếu làm tùy hỷ hồi hướng như thế thời chẳng báng Phật, theo Phật đã dạy, theo pháp mà thuyết. Bồ-tát Ma-ha-tát này tâm tùy hỷ hồi hướng như thế chẳng lộn các độc, năng đến được rốt ráo.

Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Các thiện nam tử, thiện nữ nhân trụ Bồ-tát thừa hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu, đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử nên khởi tùy hỷ hồi hướng như vậy: “Như uẩn sắc thấy chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời, tùy hỷ hồi hướng cũng lại như thế. Nói rộng cho đến nhất thiết trí, đạo tướng trí, nhất thiết tướng trí chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời, tùy hỷ hồi hướng cũng lại như thế. Như các nhóm giới, nhóm định, nhóm huệ, nhóm giải thoát, nhóm giải thoát trí kiến chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời, tùy hỷ hồi hướng cũng lại như thế. Sở dĩ vì sao? Như các pháp kia tự tánh không, nên chẳng đọa ba cõi,

chẳng nhiếp ba đời, tùy hỷ hồi hướng cũng lại như thế. Nghĩa là các Như Lai tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Công đức chư Phật tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Thanh văn, Độc giác và người trời thấy tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Các căn lành kia tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Đối tùy hỷ kia tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Pháp sở hồi hướng tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Kẻ năng hồi hướng tự tánh không nên chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời”.

Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát khi hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu, như thật biết rõ pháp năm uẩn thấy chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời. Nếu chẳng đọa ba cõi, chẳng nhiếp ba đời thời chẳng thể dùng kia hữu tướng làm phương tiện, hữu sở đắc làm phương tiện, phát sanh tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Vì có sao? Vì pháp uẩn thấy tự tánh chẳng sanh. Nếu pháp chẳng sanh thời vô sở hữu. Chẳng thể đem pháp vô sở hữu kia tùy hỷ hồi hướng vô sở hữu vậy. Bồ-tát Ma-ha-tát này tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề như thế chẳng lộn các độc, năng đến rốt ráo. Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân trụ Bồ-tát thừa đem hữu tướng mà làm phương tiện, hoặc hữu sở đắc

mà làm phương tiện, đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử phát sanh tâm tùy hỷ hồi hướng, phải biết đây là tà tùy hỷ hồi hướng. Tâm tà tùy hỷ hồi hướng đây chẳng được Phật Thế Tôn khen ngợi. Tâm tùy hỷ hồi hướng như thế chẳng được Phật Thế Tôn khen ngợi nên chẳng năng viên mãn Bồ thí thủy sáu Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến chẳng năng viên mãn nhất thiết trí, đạo tướng trí, nhất thiết tướng trí. Bởi các công đức chẳng viên mãn, nên chẳng năng nghiêm tịnh cõi Phật, thành thực hữu tình. Bởi chẳng năng nghiêm tịnh cõi Phật, thành thực hữu tình nên chẳng chứng được Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Vì có sao? Bởi kia đã khởi tùy hỷ hồi hướng hữu tướng hữu đắc lộn các độc vậy.

Lại nữa, thưa Đại Sĩ! Các Bồ-tát Ma-ha-tát khi hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thâm sâu, nên khởi nghĩ này: Như tất cả Như Lai Ứng Chánh Đẳng Giác mười phương thế giới như thật thông suốt công đức căn lành có pháp như thế, đáng nương pháp này phát sanh tùy hỷ hồi hướng không trái ngược, ta nay cũng nương pháp như thế phát sanh tùy hỷ hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Đây là chánh phát tùy hỷ hồi hướng. Nhờ đây quyết định chứng Vô thượng Bồ-đề năng tận vị lai độ các hữu tình vậy.

**Bấy giờ, Thế Tôn khen Thiện Hiện rằng: Hay thay, hay thay! Người nay đã vì tất cả các Bồ-tát Ma-ha-tát làm đại Phật sự. Nghĩa là vì các Bồ-tát Ma-ha-tát khéo nói tùy hỷ hồi hướng không trái ngược. Đã nói tùy hỷ hồi hướng như thế, đem vô tướng vô đắc, vô sanh vô diệt, vô nhiễm vô tịnh, vô tánh tự tánh, tự tướng tánh không mà làm phương tiện. Cũng đem chơn như, pháp giới, pháp tánh nói rộng cho đến bất tư nghì giới làm phương tiện vậy.**

**Thiện Hiện phải biết: Giả sử tất cả hữu tình Tam thiên đại thiên thế giới đều được trọn nên mười thiện nghiệp đạo, bốn tinh lự, bốn vô lượng, bốn định vô sắc, năm thần thông. NƠI Ý HIỂU SAO? Các hữu tình này phước đức nhiều chăng? Thiện Hiện thưa rằng: Bạch Thế Tôn! Rất nhiều. Bạch Thiện Thệ! Rất nhiều.**

**Phật bảo: Thiện Hiện! Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử khởi tùy hỷ hồi hướng không nhiễm đắm, chỗ được công đức rất nhiều hơn trước. Thiện Hiện phải biết: Các thiện nam tử, thiện nữ nhân khởi lên tùy hỷ hồi hướng như thế đối các căn lành khác là tối là thắng, là tôn là cao, là diệu là vi diệu, là thượng là vô thượng, vô đẳng vô đẳng đẳng.**

**Lại nữa, Thiện Hiện! Giả sử tất cả hữu tình Tam thiên đại thiên thế giới đều được quả Dự lưu,**



**Nhất lai, Bất hoàn, A-la-hán, Độc giác Bồ-đề. Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân đối Dự lưu cho đến Độc giác kia trọn một đời sống đem các đồ cúng mà phụng thí đó, cúng dường cung kính, tôn trọng ngợi khen. Nơi ý hiểu sao? Các thiện nam tử thiện nữ nhân này, do nhân duyên đây được phước nhiều chăng? Thiện Hiện thưa rằng: Bạch Thế Tôn! Rất nhiều. Bạch Thiện Thệ! Rất nhiều.**

**Phật bảo: Thiện Hiện! Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử khởi tùy hỷ hồi hướng không nhiễm đắm, chỗ được công đức rất nhiều hơn trước. Thiện Hiện phải biết: Các thiện nam tử, thiện nữ nhân này sở khởi tùy hỷ hồi hướng như thế, đối các căn lành khác rất tối rất thắng cho đến nói rộng.**

**Lại nữa, Thiện Hiện! Giả sử tất cả hữu tình Tam thiên đại thiên thế giới đều tới Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Nếu có tất cả hữu tình mười phương thế giới đều ngang như cát sông Căng-già, đối kia mỗi mỗi đem các đồ cúng mà phụng thí đó, trải qua đại kiếp ngang như cát sông Căng-già, cúng dường cung kính, tôn trọng ngợi khen. Nơi ý hiểu sao? Các hữu tình này do nhân duyên đây được phước nhiều chăng? Thiện Hiện thưa rằng: Bạch Thế Tôn! Rất nhiều. Bạch Thiện Thệ! Rất nhiều. Đồng phước như thế nếu có hình sắc, mười phương**

**cõi đều như cát sông Căng-già chẳng thể chứa đựng hết được.**

**Phật bảo: Thiện Hiện! Như vậy, như vậy. Như người đã nói. Thiện Hiện phải biết: Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử khởi tùy hỷ hồi hướng không nhiễm đắm, chỗ được công đức rất nhiều hơn trước.**

**Thiện Hiện phải biết: Các thiện nam tử thiện nữ nhân này, sở khởi tùy hỷ hồi hướng như thế đối các căn lành khác rất tối rất thắng cho đến nói rộng.**

**Thiện Hiện phải biết: Các nhóm phước trước sánh công đức sau trăm phần chẳng kịp một, ngàn phần chẳng kịp một, cho đến cực số phần cũng chẳng kịp một. Sở dĩ vì sao? Vì loại hữu tình kia mười thiện nghiệp đạo, bốn tinh lự thấy đều đem hữu tướng và hữu sở đắc làm phương tiện vậy. Các thiện nam tử, thiện nữ nhân kia đem các đồ cúng phụng thí Dự lưu cho đến kẻ phát tới Đại Bồ-đề cũng đem hữu tướng và hữu sở đắc làm phương tiện vậy.**

**Bấy giờ, bốn Đại thiên vương đều cùng đồng quyền thuộc ba vạn hai ngàn các thiên tử đến lễ chân Phật, chấp tay cung kính thưa rằng: Bạch Thế Tôn! Các Bồ-tát Ma-ha-tát kia mới năng phát khởi**

tùy hỷ hồi hướng rộng lớn như thế, nghĩa là Bồ-tát Ma-ha-tát kia phương tiện khéo léo, đem vô tướng vô sở đắc, không nhiễm không đắm, không nghĩ làm mà làm phương tiện, đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử phát khởi tùy hỷ hồi hướng không trái ngược. Tùy hỷ hồi hướng như thế chẳng đọa trong hai pháp chẳng hai pháp.

Khi ấy, Thiên Đế Thích và Tô-dạ-ma thiên tử, San-đỗ-sử-đa thiên tử, Thiện Biến Hóa thiên tử, Tối Tụ Tại thiên tử đều cùng đồng quyền thuộc vô lượng trăm ngàn các thiên tử đều cầm các thứ tràng hoa thượng diệu, hương bột, hương xoa tẩy, áo mặc, chuỗi anh lạc, bảo tràng, phan lọng, các ngọc diệu trân kỳ quý lạ, tấu thiên âm nhạc để cúng dường Phật, đánh lễ hai chân Phật và chấp tay thưa rằng: Các Bồ-tát Ma-ha-tát kia mới năng phát khởi tùy hỷ hồi hướng rộng lớn như thế, nghĩa là có Bồ-tát Ma-ha-tát phương tiện khéo léo, đem vô tướng vô sở đắc, không nhiễm đắm, không nghĩ làm mà làm phương tiện, đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử phát khởi tùy hỷ hồi hướng không trái ngược. Sở khởi tùy hỷ hồi hướng như thế chẳng đọa trong hai pháp chẳng hai pháp.

Khi ấy, trời Đại phạm thiên vương và trời Cực quang tịnh, trời Biến tịnh, trời Quảng quả, trời Sắc cứu cánh, đều cùng thiên chúng vô lượng trăm

ngàn, trăm ức muôn ức tiến tới chỗ Phật đánh lễ hai chân Phật, chấp tay cung kính đồng lúc phát tiếng rằng: Thế Tôn! Hiếm có. Các Bồ-tát Ma-ha-tát kia đã được Bát-nhã Ba-la-mật-đa phương tiện khéo léo thu nhiếp, nên vượt hơn các kẻ thiện nam tử ở trước không phương tiện khéo léo, có tướng có sở đắc đã tu căn lành.

Bấy giờ, Phật bảo trời Bốn đại vương chúng cho đến trời Sắc cứu cánh thấy rằng: Giả sử tất cả hữu tình Tam thiên đại thiên thế giới đều tới Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, đôi khắp tất cả Như Lai quá khứ, vị lai, hiện tại mười phương thế giới, từ sơ phát tâm cho đến pháp trụ, ở thời gian giữa sở tu căn lành tương ưng Bồ thí Ba-la-mật-đa nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí, hoặc các đệ tử sở hữu căn lành, hoặc các Như Lai nhóm giới, nhóm định, nhóm huệ, nhóm giải thoát, nhóm giải thoát trí kiến và vô lượng vô biên các Phật pháp khác. Hoặc các Như Lai sở thuyết Chánh pháp, hoặc nương pháp kia tu tập thí tánh, giới tánh, tu tánh ba việc phước nghiệp. Hoặc nương pháp kia tinh siêng tu học được quả Dự lưu, quả Nhất lai, Bất hoàn, A-la-hán, Độc giác Bồ-đề, được vào Bồ-tát Chánh tánh ly sanh. Hoặc các hữu tình sở dẫn phát căn lành tu Bồ thí, tịnh giới, an nhẫn, tinh tiến, tinh lự, bát-nhã thấy. Như vậy tất cả nhóm hợp lại cân lường, đem hữu

**tướng, hữu sở đắc, có niềm đắm, có nghĩ làm, có hai chẳng hai mà làm phương tiện hiện tiền tùy hỷ. Đã tùy hỷ rồi hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề.**

**Lại có các thiện nam tử, thiện nữ nhân cũng phát tới Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, đối khắp tất cả Như Lai quá khứ, vị lai, hiện tại mười phương thế giới, từ sơ phát tâm cho đến pháp trụ, ở thời gian giữa sở tu căn lành tương ưng Bồ thí Ba-la-mật-đa. Nói rộng cho đến nếu các hữu tình sở dẫn phát căn lành tu bồ thí, tịnh giới, an nhẫn, tinh tiến, tinh lự, bát-nhã thấy. Như vậy tất cả nhóm hợp lại cân lường mà đem vô tướng vô sở đắc, không niềm đắm, không nghĩ làm, không hai chẳng hai mà làm phương tiện hiện tiền tùy hỷ. Đã tùy hỷ rồi hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Các thiện nam tử, thiện nữ nhân này tùy hỷ hồi hướng đối các căn lành khác rất tối rất thắng, cho đến nói rộng đối hữu tình trước tùy hỷ hồi hướng rất thắng hơn bội trăm, rất thắng hơn bội ngàn, cho đến bội hơn cực số cũng rất thắng hơn.**

**Cụ thọ Thiện Hiện đến trước Phật thưa rằng: Như Phật đã nói. Các thiện nam tử, thiện nữ nhân này tùy hỷ hồi hướng đối các căn lành khác rất là thắng hơn, cho đến nói rộng. Ngang đâu nói là tùy**

**hỷ hoi hướng này đối các căn lành khác là rất hơn  
thấy?**

**Phật bảo: Thiện Hiện! Các thiện nam tử, thiện  
nữ nhân này đối khắp tất cả Như Lai, Thanh văn,  
Độc giác, Bồ-tát quá khứ, vị lai, hiện tại mười  
phương thế giới và tất cả các hữu tình các căn lành  
thấy chẳng lấy chẳng bỏ, chẳng khoe chẳng khinh,  
chẳng có sở đắc, chẳng không sở đắc, đạt tất cả  
không sanh không diệt, không nhiễm không tịnh,  
không thêm không bớt, không đi không đến, không  
nhóm không tan, không vào không ra. Khởi nghĩ  
như vậy: Như pháp ba đời chơn như, pháp giới, nói  
rộng cho đến bất tư nghì giới. Ta cũng như thế, đối  
các thiện pháp đem vô sở đắc mà làm phương tiện  
tùy hỷ hoi hướng. Thiện Hiện! Ngang đây khởi ra  
tùy hỷ hoi hướng, Ta nói đối các căn lành khác là  
rất thắng hơn thấy. Tùy hỷ hoi hướng như thế thắng  
hơn các tùy hỷ hoi hướng khác bội trăm bội ngàn,  
cho đến bội cực số. Vậy nên, Ta nói: Khởi ra tùy hỷ  
hoi hướng như thế đối các căn lành khác là rất  
thắng hơn thấy.**

**Lại nữa, Thiện Hiện! Các thiện nam tử, thiện  
nữ nhân trụ Bồ-tát thừa, muốn đối Như Lai ba đời  
mười phương từ sơ phát tâm cho đến pháp trụ, ở  
thời gian giữa sở tu căn lành tương ưng Bồ thí cho  
đến Bát-nhã Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến công**

đức căn lành vô lượng vô số vô biên Phật pháp hoặc các Thanh văn, Độc giác, Bồ-tát, hoặc các hữu tình sở hữu thí tánh, giới tánh, tu tánh ba việc phước nghiệp và các căn lành khác. Như vậy tất cả nhóm hợp lại cân lường, hiện tiền phát khởi tâm tùy hỷ hồi hướng không trái ngược ấy, nên khởi nghĩ này: “Sắc cho đến thức cùng giải thoát thấy, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí cùng giải thoát thấy. Nhóm giới thấy năm cùng giải thoát thấy. Đối tất cả pháp khởi ra thắng giải cùng giải thoát thấy. Các Phật ba đời cùng giải thoát thấy. Các pháp ba đời cùng giải thoát thấy. Tất cả tùy hỷ và các hồi hướng cùng giải thoát thấy. Phật và đệ tử cùng các Độc giác các căn chín biến cùng giải thoát thấy. Phật và đệ tử cùng các Độc giác sở đắc Niết-bàn cùng giải thoát thấy. Chư Phật, Bồ-tát, Độc giác, Thanh văn các pháp pháp tánh cùng giải thoát thấy. Tất cả hữu tình và tất cả cùng pháp tánh kia cùng giải thoát thấy. Như các pháp tánh không buộc không mở, không nhiễm không tịnh, không khởi không tận, không sanh không diệt, không lấy không bỏ, ta đối công đức căn lành như thế hiện tiền tùy hỷ. Dem căn lành đây cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề”. Tùy hỷ hồi hướng như thế, chẳng năng tùy hỷ hồi hướng, không sở tùy hỷ sở hồi hướng vậy. Khởi ra tùy hỷ hồi hướng như

**thế, chẳng chuyển chẳng ngưng, vì không sanh diệt vậy.**

**Thiện Hiện! Tùy hỷ hồi hướng Bồ-tát Ma-ha-tát này đối các sở khởi tùy hỷ hồi hướng khác rất tối rất thắng cho đến nói rộng. Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát trọn nên tùy hỷ hồi hướng như thế mau chứng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề.**

**Lại nữa, Thiện Hiện! Nếu các thiện nam tử, thiện nữ nhân tới Đại thừa, giả sử năng đối tất cả Như Lai và các đệ tử hiện tại mười phương đều ngang như cát Căng-già, đem hữu tướng hữu sở đắc làm phương tiện, trọn một đời sống thường dùng các thứ đồ cúng thượng diệu, cúng dường cung kính, tôn trọng ngợi khen. Các Như Lai kia và chúng đệ tử sau vào Niết-bàn, lấy Thiết-lợi-la dùng bảy báu tốt, tạo lập các Bảo tháp cao rộng, ngày đêm tinh siêng lễ bái quanh hữu, lại đem các thứ tràng hoa thượng diệu cho đến đèn sáng cúng dường cung kính, tôn trọng ngợi khen. Lại đem hữu tướng và hữu sở đắc mà làm phương tiện siêng tu bố thí cho đến bát-nhã và các căn lành.**

**Lại có các thiện nam tử, thiện nữ nhân phát tới Đại thừa, năng đem vô tướng và vô sở đắc mà làm phương tiện, tu hành căn lành tương ưng sáu thứ Ba-la-mật-đa phương tiện khéo léo, đối tất cả công**



**đức căn lành khác chính phát tùy hỷ. Dem căn lành đây cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Các thiện nam tử, thiện nữ nhân này nhờ nương Bát-nhã Ba-la-mật-đa phương tiện khéo léo tùy hỷ hồi hướng hơn trước đã nói các thiện nam tử, thiện nữ nhân phát tới Đại thừa ra làm công đức bội trăm bội ngàn cho đến bội cực số. Nên nói tùy hỷ hồi hướng như thế đối căn lành khác là rất thắng hơn thấy.**

**Vậy nên, Thiện Hiện! Các Bồ-tát Ma-ha-tát phát tới Đại thừa nên đem vô tướng và vô sở đắc mà làm phương tiện, siêng tu căn lành tương ưng Bồ thí cho đến Bát-nhã Ba-la-mật-đa và nương Bát-nhã Ba-la-mật-đa phương tiện khéo léo, đối công đức căn lành các Như Lai và chúng đệ tử phát sanh tùy hỷ hồi hướng không trái ngược. Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát năng đem vô tướng và vô sở đắc mà làm phương tiện tùy hỷ hồi hướng, Bồ-tát Ma-ha-tát này mau chứng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề, năng tận đời vị lai lợi vui tất cả.**

# HỘI THỨ BA

Phẩm

ĐỊA NGỤC

Thứ 10 - 1

Bảy giờ, Xá-lợi-tử thưa Phật rằng: Bạch Thế Tôn! Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu năng làm soi sáng, vì rốt ráo tịnh vậy. Các người trời thấy đều nên kính lễ vì chỗ tôn trọng vậy. Không điều nhiễm đắm, vì các pháp thế gian chẳng thể làm ô uế vậy. Xa lìa mù lòa ba cõi, vì năng trừ tất cả phiền não các thấy đen tối vậy. Rất là thượng thủ đối tất cả giống Bồ-đề phần pháp, vì rất tôn thắng vậy. Năng làm yên ổn, vì dứt hẳn tất cả những việc kinh sợ ép ngặt tai hoạn vậy. Năng cho ánh sáng, vì nhiếp thọ các hữu tình khiến được năm nhãn vậy. Năng chỉ trung đạo vì khiến kẻ lầm đường lìa hai bên vậy. Khéo hay phát sanh Nhất thiết trí trí vì dứt hẳn tất cả phiền não nối nhau và tập khí vậy. Là mẹ các Bồ-tát Ma-ha-tát vì chỗ tu tất cả Phật pháp của Bồ-tát từ đây sanh vậy. Chẳng sanh chẳng diệt vì tự tướng không vậy. Thoát tất cả sanh tử, vì chẳng thường chẳng hoại vậy. Năng làm nương dựa thí các hữu tình vì các pháp báu vậy. Năng thành viên mãn Như Lai mười lực, vì tất cả luận kẻ khác chẳng thể khuất vậy. Năng quay xe pháp Vô thượng ba phen mười hai hành tướng, vì đạt tất cả không quay phản lại

**vậy. Năng chỉ tự tánh các pháp chẳng trái, vì rõ ràng vô tánh tự tánh không vậy. Bạch Thế Tôn! Các loại hữu tình đối Bát-nhã Ba-la-mật-đa đây nên làm sao trụ?**

**Bấy giờ, Phật bảo Xá-lợi-tử rằng: Các loại hữu tình đối Bát-nhã Ba-la-mật-đa đây nên như Phật trụ. Cúng dường lễ kính, suy nghĩ Bát-nhã Ba-la-mật-đa nên như cúng dường lễ kính, suy nghĩ Phật Thế Tôn. Vì có sao? Xá-lợi-tử! Phật chẳng khác Bát-nhã Ba-la-mật-đa, Bát-nhã Ba-la-mật-đa chẳng khác Phật. Phật tức là Bát-nhã Ba-la-mật-đa, Bát-nhã Ba-la-mật-đa tức là Phật. Sở dĩ vì sao? Chư Phật, Bồ-tát, Độc giác, Thanh văn đều do Bát-nhã Ba-la-mật-đa mà được hiện ra. Tất cả thế gian mười thiện nghiệp đạo, bốn tinh lự, bốn vô lượng, bốn vô sắc định, năm thần thông cũng do Bát-nhã Ba-la-mật-đa mà được hiện ra. Tất cả Bồ thí Ba-la-mật-đa, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí cũng do Bát-nhã Ba-la-mật-đa mà được hiện ra.**

**Khi ấy, Thiên Đế Thích khởi nghĩ lén rằng: Nay Xá-lợi-tử vì nhân duyên nào hỏi Phật việc này? Khi ấy, Xá-lợi-tử biết tâm kia nghĩ bèn bảo đó rằng: Kiều Thi Ca! Các Bồ-tát Ma-ha-tát do được Bát-nhã Ba-la-mật-đa đây nhiếp thọ nên phương tiện khéo léo năng đối chư Phật mười phương ba đời từ sơ phát tâm cho đến pháp trụ, ở thời gian giữa sở**

**hữu công đức. Hoặc các Thanh văn, Độc giác, Bồ-tát, các loại hữu tình có bao căn lành, tất cả như thế, năng đem vô tướng và vô sở đắc mà làm phương tiện, nhóm hợp cân lường, hiện tiền tùy hỷ. Đã tùy hỷ rồi, cùng các hữu tình bình đẳng chung có, hồi hướng Vô thượng Chánh đẳng Bồ-đề. Do nhân duyên đây nên hỏi việc này.**

**Lại nữa, Kiều Thi Ca! Các Bồ-tát Ma-ha-tát sở học Bát-nhã Ba-la-mật-đa vượt hơn Bồ thí cho đến Tĩnh lự Ba-la-mật-đa số bội vô biên. Như người mù từ bụng mẹ, đồng trăm ngàn thầy kẻ không mắt sáng khác dẫn dắt đi, vẫn hãy chẳng thể gần kẻ đường chánh được, huống năng xa đạt tới đại thành giàu vui. Như vậy năm Ba-la-mật-đa trước là số đông mù bụng mẹ, nếu không kẻ sáng mắt là Bát-nhã Ba-la-mật-đa dắt dẫn chẳng thể tới đường chánh Bồ-tát, huống năng xa đạt tới đô thành nhất thiết trí được. Lại nữa, Kiều Thi Ca! Bồ thí thấy năm Ba-la-mật-đa cần nhờ Bát-nhã Ba-la-mật-đa được gọi kẻ có mắt, lại do Bát-nhã Ba-la-mật-đa nhiếp thọ mới gọi đến bờ kia.**

**Thiên Đế Thích nói: Đâu chẳng năm Ba-la-mật-đa trước cũng thay nhau làm đầu nhiếp thọ năm Ba-la-mật-đa khác khiến đến bờ kia? Đã vậy, duyên nào độc khen Bát-nhã vượt hơn năm Ba-la-mật-đa kia? Xá-lợi-tử nói: Thiên Chủ đã nói lẽ chẳng phải**

vậy. Sở dĩ vì sao? Chẳng phải do năm Ba-la-mật-đa trước làm đầu nhiếp khác khiến đến bờ kia, mà cần do Bát-nhã Ba-la-mật-đa đủ đại thế lực phương tiện khéo léo mới nhiếp thọ năm Ba-la-mật-đa kia khiến không chấp trước mau đến bờ kia. Vậy nên, Bát-nhã Ba-la-mật-đa đối năm thứ là tôi là thắng, là tôn là cao, là diệu là vi diệu, là thượng là vô thượng, vô đẳng vô đẳng đẳng.

Bấy giờ, Xá-lợi-tử thưa Phật rằng: Bạch Thế Tôn! Các Bồ-tát Ma-ha-tát nên làm sao dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa?

Phật bảo: Xá-lợi-tử! Các Bồ-tát Ma-ha-tát chẳng vì dẫn phát sắc vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa, chẳng vì dẫn phát thọ tướng hành thức vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa. Nói rộng cho đến chẳng vì dẫn phát nhất thiết trí vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa; chẳng vì dẫn phát đạo tướng trí, nhất thiết tướng trí vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa. Chẳng vì dẫn phát tất cả pháp vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa.

Xá-lợi-tử thưa: Vì sao Bồ-tát Ma-ha-tát chẳng vì dẫn phát sắc cho đến tất cả pháp vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa?

Phật bảo: Xá-lợi-tử! Vì sắc cho đến tất cả pháp không tác không sanh, không đắc không hoại,

**không tự tánh, nên các Bồ-tát Ma-ha-tát chẳng vì dẫn phát sắc cho đến tất cả pháp vậy nên dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa.**

**Khi ấy, Xá-lợi-tử lại thưa Phật rằng: Các Bồ-tát Ma-ha-tát dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa như thế hợp cùng pháp nào?**

**Phật bảo: Xá-lợi-tử! Các Bồ-tát Ma-ha-tát dẫn phát Bát-nhã Ba-la-mật-đa như thế chẳng cùng hợp tất cả pháp. Bởi chẳng hợp nên được gọi tên Bát-nhã Ba-la-mật-đa.**

**Xá-lợi-tử thưa: Như vậy, Bát-nhã Ba-la-mật-đa chẳng hợp cùng tất cả những pháp nào?**

**Thế Tôn bảo rằng: Như vậy, Bát-nhã Ba-la-mật-đa chẳng hợp cùng pháp thiện, chẳng hợp cùng pháp phi thiện, chẳng hợp cùng pháp có tội, chẳng hợp cùng pháp không tội, chẳng hợp cùng pháp hữu lậu, chẳng hợp cùng pháp vô lậu, chẳng hợp cùng pháp hữu vi, chẳng hợp cùng pháp vô vi, chẳng hợp cùng pháp có nhiễm, chẳng hợp cùng pháp không nhiễm, chẳng hợp cùng pháp thế gian, chẳng hợp cùng pháp xuất thế gian, chẳng hợp cùng pháp tạp nhiễm, chẳng hợp cùng pháp thanh tịnh, chẳng hợp cùng pháp sanh tử, chẳng hợp cùng pháp Niết-bàn. Vì có sao? Xá-lợi-tử! Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm**

**sâu đối tất cả pháp vô sở đắc, nên chẳng thể nói hợp cùng những pháp như thế.**

**Khi ấy, Thiên Đế Thích bèn thưa Phật rằng: Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu đâu cũng chẳng hợp cùng nhất thiết trí?**

**Phật nói: Như vậy, như người đã nói. Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu cũng chẳng nói hợp cùng nhất thiết trí, bởi đây đối kia vô sở đắc vậy.**

**Thiên Đế Thích thưa: Vì sao Bát-nhã Ba-la-mật-đa đối nhất thiết trí không hợp không đắc?**

**Thế Tôn bảo rằng: Chẳng phải Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu đối nhất thiết trí như danh như tướng, như sở tạo tác, có hợp có đắc.**

**Thiên Đế Thích thưa: Sao là Bát-nhã Ba-la-mật-đa đối nhất thiết trí cũng có hợp đắc?**

**Thế Tôn bảo rằng: Do Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu đối nhất thiết trí như danh tướng thấy không nhận không lấy, không trụ không dứt, không chấp không xả. Hợp đắc như thế mà không hợp đắc. Đối tất cả pháp cũng lại như thế, như danh tướng thấy không nhận không lấy, không trụ không dứt, không chấp không xả. Hợp đắc như thế mà không hợp đắc.**

**Khi ấy, Thiên Đế Thích lại thưa Phật rằng: Bạch Thế Tôn! Rất lạ. Bạch Thiện Thệ! Hiếm có. Bát-nhã Ba-la-mật-đa như thế, vì tất cả pháp vô sanh vô diệt, vô tác vô thành, vô đắc vô hoại, vô tự tánh nên hiện ra thế gian, mặc dù có hợp đắc mà không hợp đắc. Lý thú như thế thật bất khả tư nghì, duy Phật Thế Tôn mới năng biết được nói được mà thôi.**

**Khi ấy, cụ thọ Thiện Hiện thưa Phật rằng: Bạch Thế Tôn! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát khi hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu khởi tướng như vậy: Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu cùng tất cả pháp hoặc hợp chẳng hợp, Bồ-tát Ma-ha-tát này đều bỏ đều xa Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu?**

**Phật bảo: Thiện Hiện! Lại có nhân duyên các Bồ-tát Ma-ha-tát bỏ xa Bát-nhã Ba-la-mật-đa. Nghĩa là khi kia tu hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu khởi tướng như vậy: Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu không sở hữu, chẳng chơn thật, chẳng bền chắc, chẳng tự tại, Bồ-tát Ma-ha-tát này bỏ xa Bát-nhã Ba-la-mật-đa.**

**Bấy giờ, cụ thọ Thiện Hiện lại thưa Phật rằng: Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát khi tin Bát-nhã Ba-la-mật-đa, hãy chẳng tin pháp nào?**



**Phật bảo: Thiện Hiện! Nếu Bồ-tát Ma-ha-tát khi tin Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu thời chẳng tin sắc, chẳng tin thọ tướng hành thức. Nói rộng cho đến chẳng tin nhất thiết trí; chẳng tin đạo tướng trí, nhất thiết tướng trí.**

**Cụ thọ Thiện Hiện lại thưa Phật rằng: Sao là Bồ-tát Ma-ha-tát khi tin Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu thời chẳng tin sắc cho đến chẳng tin nhất thiết tướng trí?**

**Phật bảo: Thiện Hiện! Các Bồ-tát Ma-ha-tát khi hành Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu, quán tất cả sắc, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí, vì bất khả đắc vậy. Mặc dù tin Bát-nhã Ba-la-mật-đa mà chẳng tin sắc, nói rộng cho đến nhất thiết tướng trí. Như vậy, Thiện Hiện! Các Bồ-tát Ma-ha-tát khi tin Bát-nhã Ba-la-mật-đa thẳm sâu thời chẳng tin sắc, cho đến chẳng tin nhất thiết tướng trí.**

**--- o0o ---**